

С.П. ЯЛАНСЬКА, В.В. ОНПКО

Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України, м. Київ,
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ. ІДЕЇ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Ключові слова: самостійність, самостійна робота, індивідуальна робота, розвиток творчості, майбутні вчителі біологічних дисциплін.

На сучасному етапі, у зв'язку із входженням України в єдиний освітній простір, значна увага приділяється формуванню особистості, здатної самостійно і творчо мислити в нових соціальних і економічних умовах. Існує потреба перебудови вищої школи, пов'язана з розвитком активності і творчих можливостей майбутніх фахівців, які можуть самостійно приймати рішення, швидко адаптуватися до змін та постійно вдосконалювати професійну діяльність. Відповідно вимог Болонського процесу, значна увага приділяється активізації самостійної та індивідуальної роботи студентів вищих навчальних закладів.

Проблема організації самостійної роботи, формування самостійності студентів розглядається у працях різних науковців (Є.В., Глухих М.В. Гриньова, З.Я. Горностаєва, С.У. Гончаренко, Б.П. Йосипов, Л.В. Жарова, І.А. Зязюн, В.А. Козаков, І.Н. Кралевиц, Л.А. Кірсанова, В.І. Лозова, О.М. Пехота, М.М. Поташник, М.Д. Ярмаченко та ін.).

Видатний педагог В.О. Сухомлинський писав, що вчитель – головна дійова особа творчої взаємодії, співробітництва з вихованцем. Лише самостійний творчий вчитель може виховати творчого учня. [5].

Самостійність – одна із властивостей особистості, яка характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю засобів – знань, вмінь і навичок, якими володіє особистість; по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності [2].

В.А. Козаков виділяє ряд вимог до самостійної роботи студентів, яка здійснюється при вивченні предмету: формування самостійності студента; засвоєння знань, вмінь і навичок; визначення для студентів предмета діяльності; забезпечення контролю дій студентів; інформування студентів про рівень досягнення цілей; визначення вимог до результатів діяльності студентів; створення зовнішніх умов самостійної роботи студентів; забезпечення внутрішніх умов (мотивація дій); врахування індивідуальних особливостей кожного студента; надання студентам можливості самостійно планувати свої дії; забезпечення студентам можливостей коригувати свої дії на основі самоконтролю і аналізу інформації про результативність [3].

На природничому факультеті Полтавського державного педагогічного факультету імені В.Г. Короленка враховують основні форми самостійної та індивідуальної роботи майбутніх учителів біології.

Форми самостійної роботи студентів: підготовка студента до семінару, аналіз матеріалу рекомендованих підручників, лекцій; виготовлення таблиць, гербаріїв, колекцій, фото (кафедри ботаніки, екології та охорони довкілля, біології людини та тва-

рин); вивчення додаткової літератури по темі семінару; вирішення домашніх завдань і вправ; підготовка доповіді до семінару; написання рефератів, творчих звітів, курсових, дипломних, магістерських робіт; аналіз статистичних і фактичних матеріалів по заданій темі, проведення розрахунків, складання схем і моделей на основі статистичних матеріалів (кафедра ботаніки, хімії та методики викладання хімії, екології та охорони довкілля, біології людини та тварин); аналіз конкретної ситуації; підготовка проектів, наукових доповідей до студентських конференцій, виступів на диспутах, конкурсних роботах; підготовка студентських публікацій; ведення власного глосарію [1; 4].

Форми індивідуальної роботи студентів: консультації – відпрацювання незарахованих, пропущених занять; ведення лабораторного альбому; виконання індивідуальних науково-дослідних завдань; створення електронних варіантів окремих занять; виготовлення молекулярних моделей (кафедра хімії та методики викладання хімії); виконання завдання «Творчі припущення» (кафедра ботаніки); творчий аналіз запропонованого тексту.

На природничому факультеті викладачі створюють всі умови для розвитку самостійності студентів. Майбутні вчителі запрошуються на наукові, методичні семінари кафедр, де мають можливість виступати з доповідями, висловлювати власні думки. Функціонує студентське наукове товариство, що також спонукає до нових ідей, творчих звершень. На кожній кафедрі факультету враховуються різні форми самостійної та індивідуальної роботи. Проаналізуємо особливості організації самостійної та індивідуальної роботи майбутніх учителів біологічних дисциплін на кафедрі ботаніки.

На кафедрі розроблено робочі навчальні програми до курсів: «Загальна цитологія та гістологія. Цитологія» (С.П. Яланська, В.В. Буйдін); «Грунтознавство» (В.В. Оніпко, Л.В. Чеботарьова, В.І. Іщенко, Н.Т. Максименко); «Ботаніка. Анатомія та морфологія рослин» (Л.Д. Орлова) згідно вимог Болонського процесу.

Наприклад, опрацювання курсу «Загальна цитологія та гістологія. Цитологія» за змістовими модулями здійснюється завдяки прослуховуванню лекцій викладача і ведення конспекту. Необхідно дати відповіді на питання для самоконтролю у кінці лабораторного заняття. Підготувати в альбомі лабораторне заняття відповідно вимог, що ставляться до таких видів робіт. Для поглиблення знань та активізації розвитку творчості студенти мають системно виконувати завдання «Творчі припущення», творчо аналізувати запропоновані тексти, вчитись виконувати завдання «Креативний репортер» – задавати різнорівневі питання своїм колегам, для закріплення матеріалу готувати творчі звіти. Індивідуальна робота студента: консультації – відпрацювання незарахованих, пропущених занять; ведення лабораторного альбому; виконання завдання «Творчі припущення»; творчий аналіз запропонованого тексту. Самостійна робота студента: опрацювання спеціальної літератури; написання творчого звіту.

Під час розгляду методичного аспекту курсів «Загальна цитологія та гістологія. Цитологія» та «Генетика і основи селекції» студентам пропонується розробити завдання системи «Дидактосервіс» для загальноосвітньої школи. Система представлена сукупністю дидактичних пакетів. Зміст дидактичного пакету представлений складовими – дидактичними одиницями. Дидактична одиниця (ДО) – це завдання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності школярів воно може бути різних рівнів складності. Студентом здійснюється творче самостійне опрацювання змісту дидактичних пакетів, що дозволяє реалізувати творчу самостійність студента, його інтелектуальні здібності, культуру мислення.

При вивченні дисципліни «Основи аграрного виробництва» студентами спеціальності «Біологія та основи аграрного виробництва» обов'язково здійснюється ор-

ганізація самостійної роботи. Особлива увага звертається на такі види самостійної діяльності: підготовка доповіді до семінару; аналіз статистичних і фактичних матеріалів по заданій темі, проведення розрахунків, складання схем і моделей на основі статистичних матеріалів; аналіз конкретної ситуації; підготовка наукових доповідей та публікацій до студентських конференцій; написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

У процесі розгляду методичного аспекту даного курсу майбутні вчителі вчать розробляти дидактичні пакети для здійснення гурткової роботи у сучасній середній загальноосвітній школі з окремих галузей сільського господарства: «Овочівництво», «Садівництво», «Тваринництво», «Квітникарство», «Ґрунтознавство», «Виноградарство» та ін. При цьому студенти творчо осмислюють зміст та структуру обраного ними гуртка, здійснюють тематичне планування, розподіл годин для теоретичних та практичних занять, обирають форми та методи викладання.

Нами розроблений методичний посібник «Дидактосервіс на допомогу майбутньому вчителю біології у ЗНЗ» (С.П. Яланська, В.В. Оніпко) для учителів біологічних дисциплін та студентів спеціальностей «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Практична психологія», «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Основи аграрного виробництва», «Педагогіка і методика середньої освіти. Хімія. Біологія» [6]. У пропонованому методичному посібнику на допомогу майбутньому вчителю біології представлено дидактичні пакети до тем: «Клітина як основна структурно-функціональна одиниця живої природи»; «Біологічно важливі речовини»; «Віруси»; «Спадковість і мінливість організмів»; «Основи селекції та біотехнології». Під час проходження педагогічної практики на IV та V курсі студенти повинні закріпити теоретичні знання та продемонструвати вміння і навички творчої самостійної роботи по розробці дидактосервісу – сукупності дидактичних пакетів для успішного викладання у сучасному ЗНЗ курсу «Біологія». При цьому, користуючись даними розробками, студенти самостійно, творчо осмислюють зміст та структуру дидактичних пакетів з інших тем, вчать розробляти різнорівневі завдання, обирати форми та методи викладання.

Варто відмітити значну роль для розвитку самостійності студентів конкурсу студентських наукових робіт. Беручи участь у Всеукраїнському конкурсі, студент природничого факультету ПДПУ імені В.Г. Короленка В.Ю. Нор зайняв III місце, що свідчить про високий рівень природничонаукового пізнання та самостійності майбутніх учителів.

В.О. Сухомлинський визначив основні завдання перед вчителем: пробудити в дітей інтерес до розуміння сутності природи, бажання спостерігати за природними явищами; навчити дітей бачити природу, відчувати її серцем [5]. Лише самостійний творчий вчитель біології може виконати ці завдання на відмінно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глухих Е.В. Самостоятельная работа студентов как средство повышения познавательной деятельности. // Совершенствование подготовки будущего учителя. – Уссурийск, 1993. – 165 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К; Либідь, 1997. – 374 с.
3. Козаков В.А. Теория и методика самостоятельной работы студентов: Дис.. докт. пед. наук. 13.00.01. НИИ педагогики УССР. – К. – 1991. – 447 с.
4. Кралевиц И.Н. Педагогические аспекты овладения обобщёнными способами самостоятельной учебной деятельности / Мн. – 1989. – 156 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто советов учителю. – К., 1983. – 256 с.

6. Яланська С.П., Онішко В.В. Дидактосервіс на допомогу майбутньому вчителю біології у ЗНЗ. – Полтава, 2008. – 68 с.

С.П. Яланская, В.В. Оншко

Институт психологии имени Г.С. Костюка АПН Украины, г. Киев,
Полтавский государственный педагогический университет имени В.Г. Короленко,
г. Полтава

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ И ИНДИВИДУАЛЬНОЙ РАБОТЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ. ИДЕИ В.А. СУХОМЛИНСКОГО

Важным заданием украинской педагогической системы является формирование творческой личности, способной к активной самостоятельной деятельности. Соответственная организация самостоятельной и индивидуальной работы будущих учителей биологических дисциплин обеспечивает развитие их творчества, получение крепких знаний, умений, навыков, что отвечает условиям Болонского процесса.

Ключевые слова: самостоятельность, самостоятельная работа, индивидуальная работа, развитие творчества, будущие учителя биологических дисциплин.

S.P.Yalans'ka, V.V.Onishko

THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT AND INDIVIDUAL WORK OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS. V.SUHOMLYNSKY'S IDEAS

The overall objective of pedagogical system in modern conditions of developing of the Ukrainian education is making up of the person which is capable to active independent activity. Conforming organization of self-instruction of students of a modern higher educational institution provides reception of strong knowledge by them, skills which correspond to demands Bolognese process.

Key words: creation development, future teachers in biological disciplines.

Одержано 17. 03. 2009 р.

Рекомендовано до друку 26. 05. 2009 р.